

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Svmmma Totivs Theologiae S. Thomae Aqvinatis, Doctoris Angelici Ordinis Prædicatorum

Secvndæ Secvndæ Partis Volumen Tertium

Thomas <von Aquin, Heiliger>

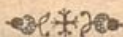
Romae, 1619

De Fortitvdine. Quæstio 123.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38803

SECUNDÆ SECUNDÆ¹⁷
PARTIS

Summæ Totius Theologiæ
ANGELICI DOCTORIS
S. THOMÆ AQUINATIS
Ord. Prædicatorum,
VOLUMEN TERTIVM.

QVÆSTIO CXXIII.

De fortitudine, in duodecim articulos diuisa.

ONSEQUENTER post iusticiam confide-
randum est de fortitudine. Et primo de
ipsa virtute fortitudinis.

- ¶ Secundo, de partibus eius.
- ¶ Tertio, de dono ei correspondente.
- ¶ Quarto, de præceptis ad ipsam pertinentibus.
- ¶ Circa fortitudinem autē consideranda sunt tria.
- ¶ Primo quidem, de ipsa fortitudine.
- ¶ Secundo, de actu præcipuo eius, scilicet de mar-
tyrio.
- ¶ Tertio, de vitijs oppositis.
- ¶ Circa primum quæruntur duodecim.
- ¶ Primo, verum fortitudo sit virtus?
- ¶ Secundo, utrum sit virtus specialis?

Sec. Sec. Vol. iij.

B

¶ Ter-

- ¶ Tertio, vtrum fortitudo fit solum circa timores & audacias ?
 ¶ Quarto, vtrum fit solum circa timorem mortis ?
 ¶ Quinto, vtrum fit solum in rebus bellicis ?
 ¶ Sexto, vtrum sustinere fit præcipuus actus eius ?
 ¶ Septimo, vtrum operetur propter proprium bonū ?
 ¶ Octauo, vtrum habeat delectationem in suo actu ?
 ¶ Nono, vtrum fortitudo maximè consistat in repentinis ?
 ¶ Decimo, vtrum vtatur ira in sua operatione ?
 ¶ Vndecimo, vtrum fit virtus Cardinalis ?
 ¶ Duodecimo, de comparatione eius ad alias virtutes Cardinales.

ARTIC. I.

Vtrum fortitudo fit virtus ?

617

inf. 2. 3.
 4. 5.
 co. 9.
 124. 2. 2.
 co. Et 3. d.
 3. 9. 3. a.
 3. 9. 1. co.
 et op. 42.
 1. 4. c. 17.
 et Ps. 17.
 co. 2. et 3.
 Ethic. le.
 18. p.
 * 1. 2. 9.
 57. et 62.
 1. 3. c. 6. et
 seq. to. 5.

D primum sic proceditur. Videtur, quòd fortitudo non fit virtus. Dicit enim Apostolus 2. ad Cor. 12. Virtus in infirmitate perficitur. Sed fortitudo infirmitati opponitur. Ergo fortitudo non est virtus.

¶ 2 Præterea, Si est virtus, aut est theologica, aut intellectualis, aut moralis. Sed fortitudo neque continetur inter virtutes theologicas, neque inter intellectuales, vt ex supra dictis * patet. Neque etiam videtur esse virtus moralis: quia vt Philos. dicit in 3. Ethic. videntur aliqui esse fortes propter ignorantiam, aut propter experientiam, sicut milites: quæ magis pertinent ad artem, quàm ad virtutem moralem. Quidam etiam dicuntur esse fortes propter aliquas passiones: puta, propter timorem comminationum, vel dehonorationis, aut etiam propter tristitiam, vel iram, seu spem. Virtus autem moralis non operatur ex passione, sed ex electione, vt supra habitum est. Ergo fortitudo non est virtus.

¶ 3 Præterea, Virtus humana maximè consistit in anima:

anima: est enim bona qualitas mentis, vt supra dictū * 1. 2. q. 55
est. Sed fortitudo videtur consistere in corpore, vel ar. 4.
saltem corporis complexionem sequi. Ergo videtur
quòd fortitudo non sit virtus.

SED contra est, quod Aug. * in lib. de Morib. Ec- 15. c.
clesiæ fortitudinem inter virtutes enumerat. 22. s. 1.

RESPONDEO dicendum, quòd secundum
Philosophum in * 2. Ethicorum, virtus est quæ bonum lib 2 c. 6.
facit habentem, & opus eius bonum reddit: vnde cir. prin.
virtus hominis de qua nunc loquimur, est quæ bonum 10. 5.

facit hominem, & opus eius bonum reddit. Bonum
autem hominis est secundum rationem esse, secundū
Dion. 4. cap. * de diuin. nomin. Et ideo ad virtutem hu- c. 4. p. 4.
manam pertinet, vt bonum faciat hominem, & opus non mul-
eius secundum rationem esse. Quod quidem triplici- sum pro-
ter contingit. Vno modo, secundum quod ipsa ra- cul a fi.

tio rectificatur: quod fit per virtutes intellectu-
ales. Alio modo, secundum quod ipsa rectitudo rationis
in rebus humanis instituitur: quod pertinet ad iusti-
tiam. Tertio modo, secundum quod tolluntur impedi-
menta huius rectitudinis in rebus humanis ponen-
dæ. Dupliciter autem impeditur voluntas humana,
ne rectitudinem rationis sequatur. Vno modo, per
hoc quòd attrahitur ab aliquo delectabili ad aliquid
aliud quàm rectitudo rationis requirat: & hoc impedi-
mentum tollit virtus temperantiæ. Alio modo per
hoc quòd voluntatem repellit ab eo quod est secun-
dum rationem, propter aliquod difficile quod incum-
bit. Et ad hoc impedimentum tollendum requiritur
fortitudo mentis, qua scilicet huiusmodi difficultati-
bus resistat: sicut & homo per fortitudinem corpora-
lem impedimenta corporalia superat & repellit. Vn-
de manifestum est quòd fortitudo est virtus, in quan-
tum facit hominem secundum rationem esse.

Ad primum ergo dicendum, quòd virtus animæ nõ
perficitur in infirmitate animæ, sed in infirmitate car-
nis, de qua Apostolus loquebatur. Hoc autem ad forti-
tudinem mentis pertinet, quòd infirmitatem carnis
for-

fortiter ferat, quod pertinet ad virtutem patientiæ, vel fortitudinis: & quod homo propriam infirmitatem recognoscat, quod pertinet ad perfectionem, quæ dicitur humilitas.

*lib. 3. c. 8
20. 5.*

Ad secundum dicendum, quod exteriorem virtutis actum quandoque aliqui efficiunt, non habentes virtutem, ex aliqua alia causa, quam ex virtute. Et ideo Philosoph. in * 3. Ethic. ponit quinque modos eorum, qui similitudinariè dicuntur fortes, quasi exercentes actum fortitudinis præter virtutem. Quod quidem contingit tripliciter. Primo quidem, quia feruntur in id quod est difficile, ac si non esset difficile: quod in tres modos diuiditur. Quandoque enim hoc accidit propter ignorantiam: quia scilicet homo non percipit magnitudinem periculi. Quandoque hoc accidit propter hoc quod homo est bonæ spei ad pericula vincenda: puta, cum expertus est se sæpe pericula euasisse. Quandoque autem hoc accidit propter scientiam & artem quandam: sicut contingit in militibus, qui propter peritiam armorum, & exercitium, non reputant grauius pericula belli, æstimantes se per suam artem posse contra ea defendi: sicut Vegetius dicit in lib. de Re militari. Nemo facere metuit quod se bene didicisse confidit. Alio modo agit aliquis actum fortitudinis sine virtute, propter impulsum passionis siue tristitiæ, quam vult repellere, vel etiã iræ. Tertio modo propter electionem, non quidem finis debiti, sed alicuius temporalis commodi acquirendi, puta honoris, voluptatis, vel lucri; vel alicuius incommodi vitandi, puta vituperij, afflictionis, vel damni.

*in sol. ad
1.
1. 2. q. 63
ar. 1.*

Ad tertium dicendum, quod ad similitudinem corporalis fortitudinis, dicitur fortitudo animæ, quæ ponitur virtus, vt dictum * est. Nec tamen est contra rationem virtutis, quod ex naturali complexionem aliquis habeat naturalem inclinationem ad virtutem, vt supra habitum est †.

Utrum fortitudo sit virtus specialis?

618

AD secundum sic proceditur. Videatur, quòd fortitudo nõ sit specialis virtus. Dicitur enim Sap. 8. quòd sapientia sobrietatem & prudentiam docet, iustitiam & virtutem: & ponitur ibi virtus pro fortitudine. Cùm ergo nomen virtutis sit commune omnibus virtutibus, videtur quòd fortitudo sit generalis virtus.

1.2.9.61.
2.3. et 4.
Et 3. dif.
33.9.1.4.
1.9.3. co.
et ad 2.

¶ 2 Præterea, Ambros. * dicit in primo de Offic. Non mediocris animi est fortitudo, quæ sola defendit ornamenta virtutum omnium, & iudicia custodit, & quæ inexpugnabili prælio aduersus omnia vitia decertat: inuicta ad labores, fortis ad pericula, rigidior aduersus voluptates, dura aduersus illecebras: auaritiam fugat, tanquam labem quandam, quæ virtutem effæminat. & idem postea subdit de alijs vitijs. Hoc autem non potest conuenire alicui specialii virtuti. Ergo fortitudo non est specialis virtus.

l. 1. c. 39.
in pr. t. 1

¶ 3 Præterea, Nomen fortitudinis à firmitate sumptum esse videtur. Sed firmiter se habere, pertinet ad omnem virtutem, vt dicitur * in 2. Ethic. Ergo fortitudo est virtus generalis.

lib. 2. c. 4.
10. 5.

SED contra est, quòd 22. Moral. † Greg. connumerat eam alijs virtutibus.

1.22. Mo.
c. 1. 3. me.

RESPONDEO dicendum, quòd sicut supra dictum * est, Nomen fortitudinis dupliciter accipi potest. Vno modo, secundum quod absolutè importat quandam animi firmitatem: & secundum hoc est generalis virtus, vel potius conditio cuiuslibet virtutis: quia sicut Philosophus dicit in * 2. Ethic. ad virtutem requiritur firmiter & immobiliter operari. Alio modo potest accipi fortitudo, secundum quod importat firmitatem animi in sustinendis & repellendis his in quibus maximè difficile est firmitatem habere, scilicet in aliquibus periculis grauibus. Vnde Tullius * dicit in sua Rhetorica, quòd fortitudo est considerata periculorum susceptio, & laborum perpessio. Et sic

1.2.9.61.
2.3. et 4.
Et 9. 65.
ar. 1.
l. 2. c. 4.

l. 2. de In
ueni fol.
3. ante p.
lib.

fortitudo ponitur specialis virtus, utpotè materiam determinatam habens.

Ad primum ergo dicendum, quòd secundum Philosophum * in 1. de Cælo, nomen virtutis refertur ad vitium potentie. Dicitur autem vno modo potentia naturalis, secundum quam aliquis potest resistere corruptentibus. Alio modo secundum quòd est principium agendi, ut patet in * 5. Metaph. Et ideo quia

hæc acceptio est communior, nomen virtutis secundum quòd importat vltimum talis potentie, est commune. Nam virtus communiter sumpta nihil aliud est quàm habitus quo quis potest bene operari. Secundum autem quòd importat vltimum potentie primo modo dictæ, qui quidè est modus magis specialis, attribuitur speciali virtuti, scilicet fortitudini: ad quã pertinet firmiter contra quæcumque impugnantia stare.

Ad secundum dicendum, quòd Ambrosius accipit fortitudinem largè, secundum quòd importat animi firmitatem respectu quoruncumque impugnantium. Et tamen etiam secundum quòd est specialis virtus habens determinatam materiam, coadiuuat ad resistendum impugnationibus omnium vitiõrum. Qui enim potest firmiter stare in his quæ sunt difficilissima ad sustinendum, consequens est quòd sit idoneus ad resistendum alijs, quæ sunt minus difficilia.

Ad tertium dicendum, quòd obiectio illa procedit de fortitudine primo modo dicta.

ARTIC. III.

Utrum fortitudo sit circa timores & audacias?

Ad tertium sic proceditur. Videtur, quòd fortitudo non sit circa timores & audacias. Dicit enim * Greg. 7. Moral. Iustorum fortitudo est carnem vincere, proprijs voluptatibus contraire, delectationem presentis vite extinguere. Ergo fortitudo magis videtur esse circa delectationes, quàm circa timores & audacias.

¶ 2. Præterea, Tullius dicit in sua Rethor. quòd ad fortitudinem pertinet susceptio periculorũ, & per-
pellio

619

inf ar. 6.

cor. et q.

126. a. 2.

cor. & q.

157. a. 1.

co. & q.

141. a. 1.

cor et ad

2. Et 1. q.

21. a. 1. ad

2 et q 95

a 3. ad 2

Et 3. d. 33

art. 2. Et

vi q 1. a.

4. 10 si &

a. 5. co.

* l. 7. c. 9.

in prin

† li 2. de

inu. in f.

3. ante fi.

lib.

passio laborū. Sed hoc non videtur pertinere ad passionem timoris vel audaciæ, sed magis ad actiones hominis laboriosas, vel ad exteriores res periculosas. Ergo fortitudo non est circa timores & audacias.

¶ 3 Præterea, Timori non solum opponitur audacia, sed etiam spes: vt supra habitum * est, cum de passionibus ageretur. Ergo fortitudo non magis debet esse circa audaciam quam circa spem.

S B D. contra est, quod Philosophus dicit in 2. & 3. Eth. quod fortitudo est circa timorem & audaciam.

RESPONDEO dicendum, quod sicut supra dictum * est, ad virtutem fortitudinis pertinet remouere impedimentum, quo retrahitur voluntas à sequela rationis. Quod autem aliquis retrahatur ab aliquo difficili, pertinet ad rationem timoris, qui importat recessum quendam à malo difficultatē habente: vt supra habitum * est, cum de passionibus ageretur. Et ideo fortitudo principaliter est circa timores difficultū rerū, quæ retrahere possunt voluntatem à sequela rationis. Oportet autem huiusmodi rerū difficultū impulsū non solum firmiter tolerare, exhibendo timorē, sed etiā moderatē aggredi: quādo scilicet oportet ea exterminare, ad securitatē in posterum habendam: quod vñ pertinere ad rationem audaciæ. Et ideo fortitudo est circa timores & audacias, quasi cohibitiua timorum, & audaciarum moderatiua.

Ad primum ergo dicendum, quod Gregorius loquitur de fortitudine iustorum, secundum quod communiter se habet ad omnem virtutem. Vnde præmittit quædam pertinentia ad temperantiam, vt dictum * est. Et subdit * de his, quæ pertinent propriè ad fortitudinem secundum quod est specialis virtus, dicens, huius mundi aspera pro æternis præmijs amare.

Ad secundum dicendum, quod res periculose & actus laboriosi non retrahunt voluntatem à via rationis, nisi in quantum timentur. Et ideo oportet quod fortitudo sit immediatē circa timores & audacias; mediatē autem circa pericula & labores, sicut circa obiecta prædictarum passionum.

B 4 Ad

1. 2. q. 45
a 1. ad 2

1. 2. Eth.
c. 7. i. pri.
et 1. 3. c. 9
10. 5.
ar. 1. hu-
ius q.

1. 2. q. 42
art. 3.

in argu.
† loc. cit.
in arg.

Ad tertium dicendum, quod spes opponitur timori ex parte obiecti: quia spes est de bono, timor de malo. Audacia autem est circa idem obiectum, & opponitur timori secundum accessum & recessum, ut supra dictum est. Et quia fortitudo proprie respicit temporalia mala retrahentia à virtute, (ut patet per definitionem Tullij) inde est quod fortitudo proprie est circa timorem & audaciam, non autem circa spem, nisi in quantum connectitur audaciæ, ut supra habitum est.

ARTIC. IV.

610 *Vtrum fortitudo sit solum circa pericula mortis?*

*inf. a. 11. et 12. co. Et 1. d. 33. q. 2. a. 3. ad 6. Et 4. d. 49. q. 5. a. 3. q. 2. ad 8. Et vi. q. 1. a. 12. ad 6. et 13. Et 9. 5. ar. 1. q. 4. co. Et 3. Eth. l. 18. col. 2. * c. 15. cir ca me. 8. 1. a me. 1. l. 2. c. 6. a me. 5. ar. 1. p. 1. c.*
Ad quartum sic proceditur. Videtur, quod fortitudo non solum sit circa pericula mortis. Dicit enim Aug. in lib. de Moribus Ecclesie, quod fortitudo est amor facile tolerans omnia propter id quod amatur. Et in 6. musicae c. 15. dicit, quod fortitudo est affectio quæ nullas adversitates mortemue formidat. Ergo fortitudo non est solum circa pericula mortis, sed etiam circa omnia alia adversa.

¶ 2 Præterea, Oportet omnes passiones animæ per aliquam virtutem ad medium reduci. Sed non est dare aliquam aliam virtutem reducentem ad medium, aliis timores. Ergo fortitudo non solum est circa timores mortis, sed etiam circa alios timores.

¶ 3 Præterea, Nulla virtus est in extremis. Sed timor mortis est in extremis: quia est maximus timor, ut dicitur in 3. Ethic. Ergo virtus fortitudinis non est circa timores mortis.

SED contra est, quod Andronicus dicit, quod fortitudo est virtus irascibilis, non facile obstupescentis à timoribus qui sunt circa mortem.

RESPONDEO dicendum, quod sicut supra dictum est, ad virtutem fortitudinis pertinet ut voluntatem hominis tueatur, ne retrahatur à bono rationis propter timorem mali corporalis. Oportet autem bonum rationis firmiter tenere contra quodcumque malum: quia nullum bonum corporale æquivaleret bono rationis. Et ideo oportet quod fortitudo animi

animi dicatur, quæ firmiter retinet voluntatem hominis in bono rationis contra maxima mala: quia qui stat firmus contra maiora, consequens est quod iter firmus contra minora; sed non conuertitur. Et hoc etiam ad rationem virtutis pertinet, ut respiciat vltimum. Maximè autem terribile inter omnia corporalia mala est mors, quæ tollit omnia corporalia bona.

c. 22. p. 2.
7^h à p^{ri}.
10. 1.

Vnde Augustinus * dicit in lib. de moribus Ecclesiæ, quod vinculum corporis, ne concutiatur, atque vexetur labore vel dolore, ne auferatur autem atque perimatur, mortis terrore animam quatit. Et ideò virtus fortitudinis est circa timores periculorum mortis.

Ad primum ergo dicendum, quod fortitudo bene se habet in omnibus aduersis tolerandis: non tamen ex toleratione quorumlibet aduersorum reputatur homo simpliciter fortis: sed solum ex hoc, quod bene tolerat etiam maxima mala. Ex alijs autem dicitur homo fortis secundum quid.

Ad secundum dicendum, quod quia timor ex amore nascitur, quæcumque virtus moderatur amorem aliquorum bonorum, consequens est ut moderetur contrariorum malorum timorem. Sicut liberalitas, quæ moderatur amorem pecuniarum, per consequens etiam moderatur timorem amissionis earum. Et idem apparet in temperantia, & in alijs virtutibus. Sed amare propriam vitam, est naturale. Et ideò oportuit esse specialem virtutem, quæ moderaretur timores mortis.

62 I
inf. q. 124
a. 2. co. 18
q. 141 a.
8 cor. 6
2 d. 44. q.
2. a. 1. ad
3. es 3. d.
33. q. 3.
a. 3. q. 1.
co.

Ad tertium dicendum, quod extremum in virtutibus attenditur secundum excessum rationis rectæ. Et ideò si aliquis maxima pericula subeat secundum rationem, non est virtuti contrarium.

ARTIC. V.

Utrum fortitudo proprie consistat circa pericula mortis, quæ sunt in bello?

AD quintum sic proceditur. Videtur, quod fortitudo non consistat proprie circa pericula mortis, quæ sunt in bello. Martyres enim præcipue de fortitudi-

tudine commendantur. Sed Martyres non commendantur de rebus bellicis. Ergo fortitudo non proprie consistit circa pericula mortis, quæ sunt in bello.

*l. 1. c. 35
in princ.
60. 1.

¶ 2 Præterea, Ambros. * dicit in libro de Officijs, quod fortitudo diuiditur in res bellicas, & domesticas. Tullius etiam dicit in primo de Officijs, Cum plerique arbitrentur res bellicas maiores esse, quam urbanas, minuenda est hæc opinio. Sed si verè volumus iudicare, multæ res extiterunt urbanæ, maiores clarioresque quàm bellicæ. Sed circa maiora maior fortitudo consistit. Ergo non proprie consistit fortitudo circa mortem quæ in bello est.

6. 12. 10. 5

¶ 3 Præterea, Bella ordinantur ad pacem temporalem reipub. conseruandam. Dicit enim Augustin. 19. * de Ciuit. Dei, quod intentione pacis bella geruntur. Sed pro pace temporali reipub. nõ videtur quod aliquis debeat se periculo mortis exponere, cum talis pax sit multarum lasciuarum occasio. Ergo videtur quod virtus fortitudinis non consistat circa mortis bellicæ pericula.

c. 6. pat.
ante fin.
c. 9.

SED contra est, quod Philosophus * dicit in tertio Ethicorum, quod maximè est fortitudo circa mortem, quæ est in bello.

art. præc.

RESPONDEO dicendum, quod sicut dictum est*, Fortitudo confirmat animum hominis contra maxima pericula, quæ sunt pericula mortis. Sed quia fortitudo virtus est, ad cuius rationem pertinet quod semper tendat in bonum, consequens est vt homo pericula mortis non refugiat propter aliquod bonum prosequendum. Pericula autem mortis, quæ sunt ex ægitudine, vel ex tempestate maris, vel ex incurfu latronum, vel si qua alia sunt huiusmodi, non videntur alicui directe imminere ex hoc quod prosequatur aliquod bonum. Sed pericula mortis, quæ sunt in bellicis, directe imminet homini propter aliquod bonum, in quantum videlicet defendit bonum commune per iustum bellum. Potest autem aliquod esse iustum bellum dupliciter, Vno modo generale: sicut cum ali-

quæ

qui decertant in acie. Alio modo particulare: puta cum aliquis iudex, vel etiam priuata persona non recedit à iusto iudicio, timore gladij imminentis, vel cuiuscumque periculi, etiam si sit mortiferum. Pertinet ergo ad fortitudinem firmitatem animi præbere contra pericula mortis, non solum quæ imminet in bello communi, sed etiam quæ imminet in particulari impugnatione, quæ communi nomine bellum dici potest. Et secundum hoc concedendum est, quòd fortitudo propriè est circa pericula mortis, quæ est in bello: sed & circa pericula cuiuscumque alterius mortis, fortis bene se habet: præsertim quia cuiuscumque mortis homo potest periculum subire, propter virtutem: puta, cum aliquis non refugit amico infirmanti obsequi propter timorem mortiferæ infectionis; vel cum non refugit itinerari ad aliquod pium negotium prosequendum propter timorem naufragij, vella-tronum.

Ad primum ergo dicendum, quòd Martyres sustinent personales impugnationes propter summum bonum quod est Deus: idè eorum fortitudo præcipuè commendatur. Nec est extra genus fortitudinis, quæ est circa bellica. Vnde dicuntur fortes facti in bello.

Ad secundum dicendum, quòd res domesticæ, vel vrbane distinguuntur contra res bellicas, quæ scilicet pertinent ad bella communia. In ipsis tamen rebus domesticis vel vrbanis possunt imminere pericula mortis ex impugnationibus quibusdam, quæ sunt quædam particularia bella. Et ita etiam circa huiusmodi potest esse propriè dicta fortitudo.

Ad tertium dicendum, quòd pax reipubl. est secundum se bona, nec redditur mala ex hoc quòd aliqui malè ea vtuntur. Nam & multi alij sunt qui benè ea vtuntur; & multo peiora mala per eam prohibentur, scilicet homicidia, sacrilegia, quàm ex ea occasionentur: quæ præcipue pertinent ad vitia carnis.

Utrum sustinere sit principalis actus fortitudinis?

622

*sup ar 3.
cor. & in
fra ar 8.*

*cor. et a.
10. ad 3.*

*et a. 11.
ad 1. &*

*q. 124. a.
2 ad 3. et*

*q. 141. a.
2. & 3.*

*cor. & 3.
d. 33. q. 2*

*a. 3. ad 6
et q. 3. a.*

*2. q. 1. co.
& vir. q.*

*1. ar. 12.
cor. co 2.*

** c. 3. cir.
fin. 10. 5.*

*+ c. 9. cir.
princ. to-*

mo 5.

** a 3 hu-*

ius qu.

*+ ca. 9. in
princ. to-*

mo 5.

AD sextum sic proceditur. Videtur, quod sustinere non sit principalis actus fortitudinis. Virtus enim est circa difficile & bonum, ut dicitur in * 2. Eth. Sed difficilius est aggredi, quam sustinere. Ergo sustinere non est precipuus actus fortitudinis.

¶ 2 Præterea, Maioris potentie esse videtur, quod aliquid possit in aliud agere, quam quod ipsum ab alio non immutetur. Sed aggredi est in aliud agere, sustinere autem est immobiliter perseverare. Cum ergo fortitudo perfectionem potentie nominet, videtur quod magis ad fortitudinem pertineat aggredi, quam sustinere.

¶ 3 Præterea, Magis distat ab vno contrariorum aliud contrarium, quam simplex eius negatio. Sed ille qui sustinet, hoc solum habet, quod non timet: ille autem qui aggreditur, contrarie mouetur timenti, quia insequitur. Ergo videtur quod cum fortitudo retrahat maxime animum a timore, magis pertineat ad eam, aggredi, quam sustinere.

SED contra est, quod Philosophus ¶ dicit in tertio Ethicorum, quod in sustinendo tristitias, maxime aliqui fortes dicuntur.

RESPONDEO dicendum, quod sicut supra dictum * est, & Philosophus ¶ dicit in 3. Ethic. Fortitudo est magis circa timores reprimendos, quam circa audacias moderandas. Difficilius enim est timorem reprimere, quam audaciam moderari: eo quod ipsum periculum, quod est obiectum audacie, & timoris, de se confert aliquid ad repressionem audacie, sed operatur ad augmentum timoris. Aggredi autem pertinet ad fortitudinem, secundum quod moderatur audacia: sed sustinere sequitur repressionem timoris. Et ideo principalior actus fortitudinis est sustinere, id est immobiliter sistere in periculis, quam aggredi.

Ad primum ergo dicendum, quod sustinere est difficilius.

facilius quàm aggredi, triplici ratione. Primo quidē, quia sustinere videtur aliquis ab aliquo fortiori inuadente. Qui autem aggreditur, inuadit per modū fortioris. Difficilius autem est pugnare cum fortiori, quàm cum debiliori. Secundò, quia ille qui sustinet, iam sentit pericula imminencia: ille autem qui aggreditur, habeat ea vt futura. Difficilius autem est non moueri à præsentibus, quàm à futuris. Tertio, quia sustinere importat diurnitatem temporis; sed aggredi potest aliquis ex subito motu. Difficilius autem est diu manere immobilem, quàm subito motu moueri ad aliud quod arduum. Vnde Philosophus dicit * In tercio Ethicorum, quòd quidam sunt præuolantes ante pericula: in ipsis autem discedunt. Fortes autem è contrario se habent.

c. 8. to. 5.

Ad secundum dicendum, quòd sustinere importat quidem passionem corporis, sed actum animæ fortissime inhaerentis bono. Ex quo sequitur quòd non cedat passioni corporali iam imminenti. Virtus autem magis attenditur circa animam, quàm circa corpus.

Ad tertium dicendum, quòd ille qui sustinet, non timet præsentem iam causa timoris, quam non habet præsentem ille qui aggreditur.

ARTIC. VII.

Vtrum fortis operetur propter bonum proprii habitus?

AD septimum sic proceditur. Videtur, quòd fortis non operetur propter bonum proprii habitus. Finis enim in rebus agendis, etsi sit prior in intentione, est tamen posterior in executione. Sed actus fortitudinis in executione est posterior, quàm ipse fortitudinis habitus. Non ergo potest esse quòd fortis agat propter bonum proprii habitus.

623

¶ 2 Præterea, August. dicit 13. * de Trinit. Virtutes quas propter solam beatitudinem amamus, sic persuadere quidam nobis audent, scilicet (dicendo eas propter se appetendas) vt ipsam beatitudinem nõ amemus. Quòd si faciunt, etiam ipsas vtique amare desi-

c. 8. à me. to. 3.

desistimus: quando illam propter quam solam istas amamus, non amamus. Sed fortitudo est quædam virtus. Ergo actus fortitudinis non est ad ipsam fortitudinem, sed ad beatitudinem referendus.

2. 35. cir.
ca fin. to-
mo 1.

¶ 3 Præterea, August. * dicit in libro de moribus Ecclesiæ, quod fortitudo est amor omnia propter Deum facile perferens. Deus autem non est ipse habitus fortitudinis, sed aliquid melius: sicut oportet finem meliorem esse his quæ sunt ad finem. Non ergo fortis agit propter bonum proprii habitus.

2. 7. ante
med. to. 5

SED contra est, quod Philosophus * dicit in 3. Ethicorum, quod forti fortitudo est bonum. Talis autem est finis.

RESPONDEO dicendum, quod duplex est finis, scilicet proximus, & ultimus. Finis autem proximus vniuscuiusque agentis est, ut similitudinem suæ formæ in alterum inducat: sicut finis ignis calefacientis est, ut inducat similitudinem sui caloris in patiente. Et finis ædificatoris est, ut inducat similitudinem suæ artis in materia. Quodcumque autem bonum ex hoc sequitur, si sit intentum, potest dici finis remotus agentis. Sicut autem in fabricabilibus materia exterior disponitur per artem: ita etiam in agibilibus, per prudentiam disponuntur actus humani. Sic ergo dicendum est, quod fortis sic proximum finem intendit, ut similitudinem sui habitus exprimat in actu; intendit enim agere secundum convenientiam sui habitus. Finis autem remotus est beatitudo, vel Deus.

in corpo-
re ars.

Et per hoc patet responsio ad obiecta. Nam prima ratio procedebat, ac si ipsa essentia habitus esset finis, non autem similitudo eius in actu, ut dictum* est. Alia verò duo procedunt de fine ultimo.

ARTIC. VIII.

Utrum fortis delectetur in suo actu?

624

AD octauum sic proceditur. Videtur, quod fortis delectetur in suo actu. Delectatio enim est operatio connaturalis habitus non impedita, ut dicitur in de-

decimo * Ethic. Sed operatio fortis procedit ex habitu qui agit in modum naturæ. Ergo fortis habet delectationem in suo actu. *ex c. 6. 3. to. 5.*

¶ 2 Præterea, Ad Gal 5. super illud, Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, & pax: dicit * Ambrosius, quod opera virtutum dicuntur fructus, quia mentem hominis sancta & sincera delectatione reficiunt. Sed fortis agit opera virtutis. Ergo habet delectationem in suo actu. *in lib. de parad. c. 13. innuitur, to. 4.*

¶ 3 Præterea, Debilius vincitur à fortiori. Sed fortis plus amat bonum virtutis, quam proprium corpus, quod periculis mortis exponit. Ergo delectatio de bono virtutis euacuat dolorem corporalem; & ita delectabiliter omnia operatur. *c. 9. 80. 5.*

S E D contra est, quod Philosophus * dicit in 3. Ethic. quod fortis in suo actu nihil delectabile videtur habere.

RESPONDEO dicendum, quod sicut supra dictum est, cū de passionibus ageretur, duplex est delectatio: vna quidē corporalis, quæ consequitur tactū corporale: alia autem animalis, quæ consequitur apprehensionē animæ: & hæc propriè consequitur opera virtutum, quia in eis consideratur bonū rationis. Principalis verò actus fortitudinis est sustinere aliqua tristitia secundū apprehensionem animæ: puta, quod homo amittat corporale vitam, quā virtuosus amat, non solū in quantum est quoddā bonum naturale, sed etiā in quantum necessaria est ad opera virtutū, & quæ ad ea pertinet; & iterū sustinere aliqua dolorosa secundū tactū corporis, puta, vulnera vel flagella. Et idē fortis ex vna parte habet vnde delectetur, scilicet secundum delectationem animalem, scilicet de ipso actu virtutis, & de fine eius: ex alia verò parte habet vnde doleat: & animaliter, dum considerat amissionem propriæ vitæ: & corporaliter. Vnde legitur 2. Machab. 6. quod Eleazarus dixit, Diros corporis sustineo dolores: secundum animam verò propter timorem tuum libenter hæc patior. Sensibilis autē dolor corporis facit non sentiri animalem

*1. 2. 9. 31
2. 3. 4. 50*

malem delectationem virtutis, nisi forte propter abundantem Dei gratiam, quæ fortius eleuat animam ad diuina in quibus delectatur, quam à corporalibus pœnis afficiatur: sicut beatus Tiburtius cum super carnes incensos nudis plantis incederet, dixit, quòd videbatur sibi super roseos flores ambulare. Facit tamè virtus fortitudinis, vt ratio non absorbeat à corporalibus doloribus. Tristitiam autem animalem superat delectatio virtutis; in quantum homo præfert bonum virtutis corporali vitæ & quibuscumque ad eam pertinentibus. Et idè Philosophus dicit in tertio * Ethicorum, quòd à forti non requiritur, vt delectetur, quasi delectationem sentiens; sed sufficit quòd non tristetur.

li. 2. c. 3.
in princ.
lib. 3.
ex c. 7. &
9. 10. 5.

Ad primum ergo dicendum, quòd vehementia actus vel passionis vnius potentia impedit aliam potentiam in suo actu. Et idè per dolorem sensus impeditur mens fortis, ne in propria operatione delectationem sentiat.

c. 9. non
pro. ul. a
fin. to 5.

Ad secundum dicendum, quòd opera virtutum sunt delectabilia, præcipuè propter finem. Possunt autem ex sui natura esse tristia. Et præcipuè hoc contingit in fortitudine. Vnde Philosophus dicit * in 3. Ethicorum, quòd non in omnibus virtutibus operari delectabiliter existit, præterquam in quantum finem attingit.

Ad tertium dicendum, quòd tristitia animalis vincitur in forti à delectatione virtutis. Sed quia dolor corporalis est sensibilior, & apprehensio sensitua magis est homini in manifesto: inde est quòd à magnitudine corporalis doloris quasi euanescit delectatio spiritalis, quæ est de fine virtutis.

ARTIC. IX.

625

* li. 2. de
inuen. in
fo. 3. ante
fin. lib.

Vtrum fortitudo maximè consistat in repentinis?

AD nonum sic proceditur. Videtur, quòd fortitudo non maximè consistat in repentinis. Illud enim videtur esse in repentinis, quòd ex inopinato prouenit. Sed Tullius * dicit in sua rhetorica, quòd fortitudo est

est considerata periculorum susceptio, & laborum perpeffio. Ergo fortitudo non confistit maximè in repentinis.

¶ 2 Præterea, Ambrosius dicit * in 1. de Offic. Fortis viri est non dissimulare cum aliquid immineat; sed præendere, & tanquam explorare de specula quadam mentis, & obuiare cogitatione prouida rebus futuris, nè forte dicat postea, Ideò in ista incidi, quia non arbitrabar posse euenire. Sed vbi est aliquid repentinum, ibi non potest prouideri in futuro. Ergo operatio fortitudinis non est circa repentina.

c. 38. cir. med. 10. 1

¶ 3 Præterea, Philosophus dicit * in tertio Ethic. quod fortis est bonæ spei. Sed spes expectat aliquid in futurum, quod repugnat repentino. Ergo operatio fortitudinis non confistit circa repentina.

c. 8. 10. 5.

SED contra est, quod Philosophus * dicit in tertio Ethicorum, quòd fortitudo maximè est circa quæcunque, quæ mortem inferunt, repentina existentia.

c. 8. ad finem 10. 5.

RESPONDEO dicendum, quòd in operatione fortitudinis duo sunt consideranda. Vnum quidem, quantum ad electionem ipsius: & sic fortitudo non est circa repentina. Eligit enim fortis præmeditari pericula,

10. 35. in euang. in princ.

quæ possunt imminere, vt eis resistere possit, aut facilius ea ferre; quia vt Gregorius dicit * in quadam Homil. Iacula quæ præuidentur, minus feriunt. Et nos mala mundi facilius ferimus, si contra ea clypeo præscientiæ præmunimur. Aliud verò considerandum est in operatione fortitudinis, quantum ad manifestationem virtuosi habitus: & sic fortitudo maximè est circa repentina: quia secundum Philosophum in tertio Ethicorum, in repentinis periculis maximè manifestatur fortitudinis habitus. Habitus enim agit in modum naturæ. Vnde quod aliquis absque præmeditatione facit ea quæ sunt virtutis, cum necessitas imminet propter repentina pericula, hoc maximè manifestat quòd sit fortitudo habitualis in anima confirmata. Potest autem aliquis, etiam qui habitum fortitudinis caret, ex diuturna præmeditatione

cap. 8. ad fin. 10. 5.

animum suum contra pericula preparare : qua etiam
preparatione fortis vitur , cum tempus adest . Et per
hoc patet responsio ad obiecta .

ARTIC. X.

Vtrum fortis vitatur ira in actu suo ?

626
inf. a. 11
a. 1. 1.
vir. 9. 26
ar. 7. 107.
fin. et 2.
Eth. lect.
17.
* 4. 10. 2

AD decimum sic proceditur . Videtur , quòd fortis
non vitatur ira in suo actu . Nullus enim debet as-
sumere , quasi instrumentum suæ actionis , illud quo nò
potest uti pro suo arbitrio . Sed homo non potest uti
ira pro suo arbitrio , ut scilicet possit eam assumere
cum velit , & deponere cum velit . Ut enim Philoso-
phus dicit in * libro de memoria , quando passio cor-
poralis mota est , non statim quiescit ut homo vult . Er-
go fortis non debet assumere iram ad suam operationem .

¶ 2 Præterea , Ille qui per se ipsum sufficit ad ali-
quid peragendum , non debet in auxilium sui assume-
re id quod est infirmius & imperfectius . Sed ratio
per seipsam sufficit ad opus fortitudinis exequendum ,
in quo iracundia deficit . Vnde Seneca * dicit in libro
de ira , Non ad providendum tantum , sed ad res geren-
das satis est per seipsam ratio . Et quid stultius est , quàm
hanc ab iracundia petere præsidium ? rem stabilem
ab incerta , fideliem ab infida , sanam ab ægra ? Ergo for-
titude non debet iram assumere .

¶ 3 Præterea , Sicut aliqui propter iram opera
fortitudinis vehementius exequuntur : ita etiam pro-
pter tristitiam , vel concupiscentiam . Vnde Philoso-
phus * dicit in tertio Ethicorum , quòd sæpe propter
tristitiam siue dolorem incitantur ad pericula , & adul-
teri propter concupiscentiam multa audacia operan-
tur . Sed fortitudo non assumit ad actum suum neque
tristitiam neque concupiscentiam . Ergo pari ratione
non debet assumere iram .

Ibidem.
SED contra est , quod Philosophus dicit * in tertio
Ethic. quòd furor cooperatur fortibus .

1. 2. 9. 24.
ar. 2.

RESPONDEO dicendum , quòd de ira & de ce-
teris animæ passionibus , sicut supra dictum * est , aliter
sunt locuti Peripatetici , & aliter Stoici , Stoici enim
iram

iram & omnes alias passiones animæ ab animo sapien-
tis siue virtuosus excludebant. Peripatetici verò, quorū
princeps fuit Aristoteles, iram & alias animæ passio-
nes attribuebant virtuosis, sed moderatas ratione.
Et fortè quantum ad rem non differebant, sed solum
quantum ad modum loquendi. Nam Peripatetici om-
nes motus appetitus sensitui qualitercumque se ha-
bentes, passiones animæ nominabant, vt supra dictū *
est. Et quia appetitus sensitui mouetur per imperi-
um rationis ad hoc, quòd cooperetur ad promptius
agendum; idcirco ponebant & iram & alias passiones
animæ assumendas esse à virtuosis, moderatas secun-
dum imperium rationis. Stoici verò vocabant animæ
passiones immoderatos quosdam affectus appetitus sen-
sitiui: vnde nominabant eas ægriitudines, vel morbos:
& idcirco penitus eas à virtute separabant. Sic ergo iram
moderatam assumit fortis ad suum actum, non autem
iram immoderatam.

Ibidem.

Ad primum ergo dicendum, quòd ira moderata
secundum rationem, subijcitur imperio rationis: vn-
de consequens est, vt homo ea vtatur pro suo arbitrio
non autem si esset immoderata.

Ad secundum dicendum, quòd ratio non assumit
iram ad suum actum, quasi auxilium ab ea accipies: sed
quia vtitur appetitu sensitui, vt instrumento, sicut &
membris corporis. Nec est inconueniens, si instru-
mentum sit imperfectius principali agente; vt martel-
lus fabro. Seneca autem sectator fuit Stoicorum, &
directè contra Aristotel. verba præmissa proponit.

Ad tertium dicendum, quòd cum fortitudo, sicut
dictum est *, habeat duos actus, scilicet sustinere &
aggredi, non assumit iram ad actum sustinendi; quia
hunc actum sola ratio per se facit, sed ad actum ag-
grediendi; ad quem magis assumit iram, quam alias
passiones: quia ad iram pertinet insilire in rem con-
tristantem, & sic directè cooperatur fortitudini in-
aggrediendo. Tristitia autem secundum propriam ra-
tionem succumbit nocuo. Sed per accidens coadiu-
uat

*ar. 6. hu-
ius quo s.*

uar ad aggrediendum, vel in quantum tristitia est causa iræ, vt supra dictum * est; vel in quantum aliquis exponit se periculo, vt tristitiam fugiat. Similiter etiam concupiscentia secundum propriam rationem tendit in bonum delectabile, cui per se repugnat aggressio periculorum. Sed per accidens quandoque coadiuuat ad aggrediendum, in quantum scilicet aliquis vult potius in pericula incidere, quam delectabili carere. Et ideo Philosophus * dicit in tertio Ethicorum, quod inter fortitudines, quæ sunt ex passione, naturalissima esse videtur, quæ est per iram, & accipiens electionem, & cuius gratia (scilicet debitum finem) fortitudo sit vera.

ARTIC. XI.

Verum fortitudo sit virtus Cardinalis?

AD vndecimum sic proceditur. Videtur, quod fortitudo non sit virtus cardinalis. Ira enim, vt dictum est *, maximam affinitatem habet ad fortitudinem. Sed ira non ponitur passio principalis, nec etiã audacia, quæ ad fortitudinem pertinet. Ergo nec fortitudo debet poni virtus cardinalis.

¶ 2 Præterea, Virtus ordinatur ad bonum. Sed fortitudo non directe ordinatur ad bonum, sed magis ad malum, scilicet ad sustinendum pericula & labores, vt Tullius dicit. Ergo fortitudo non est virtus cardinalis.

¶ 3 Præterea, Virtus cardinalis est circa ea, in quibus præcipue versatur vita humana, sicut ostium in cardine vertitur. Sed fortitudo est circa pericula mortis, quæ raro occurrunt in vita humana. Ergo fortitudo non debet poni virtus cardinalis, siue principalis. SED contra est, quod Greg. 22 *Moral. & Ambros. super † Luc. & August. in libro * de moribus Ecclesiarum, numerant fortitudinem inter quatuor virtutes cardinales, siue principales.

RESPONDEO dicendum, quod sicut supra dictum est *, virtutes cardinales, siue principales dicuntur, quæ præcipue sibi vendicant id quod pertinet cõmuniter

ad

1. 2. q. 47
a. 1. et 3.e. 8. a me
dio, 10. 5.627
inf 9. 141

a. 7. et 1.

2. qu. 61.

a. 2. et 3.

¶ 9. 66.

a. 2. et 4.

cor. ¶ 3.

d. 33. q. 2

a. 1. q. 3.

¶ 4. ¶

vir. q. 1.

a. 12. ad

25. et 26.

¶ qu. 5.

art. 2.

* a. præ.

* cap. 1.

† Ambr.

li. 3. in c.

beati pau-

peret, 10-

mo 5.

* c. 15. ¶

22. 10. 1.

1. 2. q. 61.

a. 3. ¶ 4.

ad virtutes. Inter alias autem communes virtutis conditiones vna ponitur, firmiter operari, vt patet in 2.* *6.4. 10.5.*
 Ethic. Laudem autem firmitatis potissimè sibi vendicat fortitudo. Tanto enim magis laudatur, qui firmiter stat, quanto habet grauius impellens ad cadendum, vel ad retrocedendum. Impellit autem hominem ad discedendum ab eo, quod est secundum rationem, & bonum delectans, & malum affligens: sed grauius impellit dolor corporis, quàm voluptas. Dicit enim Aug. * in lib. 83. quæst. Nemo est qui non magis fugiat dolorem, quàm appetat voluptatem: quandoquidem videmus etiam immanissimas bestias à maximis voluptatibus exterreri dolorum metu. Et inter dolores animi, & pericula, maxime timentur ea quæ ducunt ad mortem: contra quæ firmiter stat fortis. Vnde fortitudo est virtus cardinalis.

9.36. ante med. 10.4.

Ad primum ergo dicendum, quòd audacia, & ira non cooperantur fortitudini ad actum eius, qui est sustinere; in quo præcipue commendatur firmitas eius. Per hunc enim actum fortis cohibet timorem, qui est passio principalis, vt supra dictum * est. *1.2.9.25. at.4.*

Ad secundum dicendum, quòd virtus ordinatur ad bonum rationis, quod conseruari oportet contra impulsus malorum, Fortitudo autem ordinatur ad mala corporalia, sicut ad contraria, quibus resistit; ad bonum autem rationis, sicut ad finem, quem intendit conseruare.

Ad tertium dicendum, quòd quamuis pericula mortis rarò immineant; tamen occasiones illorum periculorum frequenter occurrunt: dum scilicet homini aduersarij morrales suscitantur, propter iusticiam quam sequitur, & etiam propter alia bona quæ facit.

ARTIC. XII.

628
ca 35. in princ. c. 28 10.1
 Vtrum fortitudo præcellat inter omnes alias virtutes?

AD duodecimum sic proceditur. Videtur, quòd fortitudo præcellat inter omnes alias virtutes. Dicit enim Ambrosius * in primo de Ofi. Est fortitudo velut cæteris excellior.

C 3. ¶ 2 Præ-

¶ 2 Præterea, Virtus est circa difficile & bonum. Sed fortitudo est circa difficillima. Ergo est maxima virtutum.

¶ 3 Præterea, Dignior est persona hominis, quam res eius. Sed fortitudo est circa personam hominis quam aliquis periculo moris exponit propter bonum virtutis. Iustitia autem & aliæ virtutes morales sunt circa alias res exteriores. Ergo fortitudo est præcipua inter omnes virtutes morales.

e. de iust. cir. prin. SED contra est, quod Tullius* dicit in 1. de Offic. In iustitia virtutis splendor est maximus, ex qua viri boni nominantur.

sc. 9 par. a prin to mo 6. ¶ Præterea, Philosophus dicit † in primo Rhetor. Necesse est maximas esse virtutes, quæ maxime alijs vtilis sunt. Sed liberalitas videtur magis vtilis quam fortitudo. Ergo est maior virtus.

e. 8. parū an. med. to. 3. p. 5. no. re. m. se a fine. RESPONDEO dicendum, quod sicut* August. dicit in 6. de Trinit. in his quæ non mole magna sunt, idem est esse maius quod melius. Unde tanto aliqua virtus maior est, quanto melior est. Bonum autem rationis est hominis bonum, secundum Dion. 4. cap.* de diuin. nomin. Hoc autem bonum essentialiter quidem habet prudentia, quæ est perfectio rationis. Iustitia autem est huius boni factiua, in quantum scilicet, ad ipsam pertinet ordinem rationis ponere in omnibus rebus humanis. Aliæ autem virtutes sunt conseruatiuæ huius boni, in quantum scilicet, moderantur passionibus, ne abducant hominem à bono rationis. Et in ordine harum, fortitudo tenet locum præcipuum: quia timor periculorum mortis maximè est efficax ad hoc quod hominem faciat recedere à bono rationis, postquam ordinatur temperantia: quia etiam delectationes tactus maximè inter cetera impediunt bonum rationis. Ad autem quod essentialiter dicitur, potius est eo quod dicitur effectiue. Et hoc etiam potius est eo quod dicitur conseruatiue secundum remotionem impediementi. Unde inter virtutes Cardinales est prior prudentia: secunda, iustitia: tertia, fortitudo: quar-

quarta, temperantia; & post has cæteræ virtutes.

Ad primum ergo dicendum, quod Ambrosius fortitudinem alijs virtutibus præfert, secundum quamdam generalem utilitatem: prout scilicet & in rebus bellicis, & in rebus civilibus, siue domesticis utilis est. Vnde ipse ibidem* præmittit; Nunc de fortitudine tractemus, quæ velut excellior cæteris, diuiditur in res bellicas & domesticas.

*lib. 1. de
off. c. 35.
in princ.
to. 1.*

Ad secundum dicendum, quod ratio virtutis magis consistit in bono quam in difficili. Vnde magis est mensuranda magnitudo virtutis secundum rationem boni, quam secundum rationem difficili.

Ad tertium dicendum, quod homo non exponit personam suam mortis periculis, nisi propter iustitiam conseruandam. Et ideò laus fortitudinis dependet quodammodo ex iustitia. Vnde Ambrosius* dicit in primo de offic. quod fortitudo sine iustitia iniquitatis est materia. Quo enim validior est, eò promptior ut inferiorem opprimat.

*c. 25. ante
med. to. 1*

Quartum concedimus.

Ad quintum dicendum, quod liberalitas utilis est in quibusdam particularibus beneficijs: sed fortitudo habet utilitatem generalem ad conseruandum totum iustitiæ ordinem. Et ideò Philosophus* dicit in primo Rhet. quod iusti & fortes maxime amantur, quia sunt maxime utiles in bello, & in pace.

*ca. 9. non
multū à
prin. to. 6*

QVÆST. CXXIV.

De Martyrio, in quinque articulos diuisa.

Dinde considerandum est de martyrio.

- D** Et circa hoc quæruntur quinque.
- ¶ Primo, verum martyrium sit actus virtutis?
 - ¶ Secundo, cuius virtutis sit actus.
 - ¶ Terrio, de perfectione huius actus.
 - ¶ Quarto, de poena martyrij.
 - ¶ Quinto, de causa.